

De juridische context van de Wet toetsing levensbeëindiging op verzoek en hulp bij zelfdoding (Wtl)

mr. S.R. Bakker

10 juni 2015

Aanleiding jurisprudentieonderzoek

Aflevering Zembla over euthanasie en dementie in 2013

- Standpunt KNMG, *‘verbale of non-verbale communicatie met de patiënt zelf is vanuit medisch professioneel perspectief onontbeerlijk bij de beoordeling of aan de zorgvuldigheidseisen is gedaan’*
- mw. dr. E. Borst: *‘de uitleg van de KNMG omtrent de regeling van de schriftelijke wilsverklaring is te beperkt’*
- Werkgroep ‘schriftelijke wilsverklaring euthanasie’: juridische en praktische duidelijkheid bieden omtrent de betekenis van de schriftelijke wilsverklaring bij wilsonbekwame patienten.

Wetboek van Strafrecht

Artikel 293

Lid 1. Hij die opzettelijk het leven van een ander op diens uitdrukkelijk en ernstig verlangen beëindigt, wordt gestraft met een gevangenisstraf van ten hoogste twaalf jaren of geldboete van de vijfde categorie.

Lid 2. Het in het eerste lid bedoelde feit is niet strafbaar, indien het is begaan door een arts die daarbij voldoet aan de *zorgvuldigheidseisen, bedoeld in artikel 2 van de Wet toetsing levensbeëindiging op verzoek en hulp bij zelfdoding* en hiervan mededeling doet aan de gemeentelijke lijkschouwer overeenkomstig artikel 7, tweede lid, van de Wet op de lijkbezorging.

Wet toetsing levensbeëindiging op verzoek en hulp bij zelfdoding

Artikel 2

Lid 1. De zorgvuldigheidseisen, bedoeld in artikel 293, tweede lid, Wetboek van Strafrecht, houden in dat de arts:

- a.** de overtuiging heeft gekregen dat er sprake was van een vrijwillig en weloverwogen verzoek van de patiënt,
- b.** de overtuiging heeft gekregen dat er sprake was van uitzichtloos en ondraaglijk lijden van de patiënt,
- c.** de patiënt heeft voorgelicht over de situatie waarin deze zich bevond en over diens vooruitzichten,
- d.** met de patiënt tot de overtuiging is gekomen dat er voor de situatie waarin deze zich bevond geen redelijke andere oplossing was,
- e.** ten minste één andere, onafhankelijke arts heeft geraadpleegd, die de patiënt heeft gezien en schriftelijk zijn oordeel heeft gegeven over de zorgvuldigheidseisen, bedoeld in de onderdelen a tot en met d, en
- f.** de levensbeëindiging of hulp bij zelfdoding medisch zorgvuldig heeft uitgevoerd.

Wet toetsing levensbeëindiging op verzoek en hulp bij zelfdoding

Artikel 2

Lid 2. Indien de patiënt van zestien jaren of ouder niet langer in staat is zijn wil te uiten, maar voordat hij in die staat geraakte tot een redelijke waardering van zijn belangen terzake in staat werd geacht, en een schriftelijke verklaring, inhoudende een verzoek om levensbeëindiging, heeft afgelegd, dan kan de arts aan dit verzoek gevolg geven. De zorgvuldigheidseisen, bedoeld in het eerste lid, zijn van overeenkomstige toepassing.

Schriftelijke wilsverklaring en dementie

- Wilsbekwaamheid van de patiënt kan gedurende het ziekteproces wisselend zijn en afnemen
 - Vrijwillig en weloverwogen verzoek?
 - Ondraaglijk lijden?
- Schriftelijke wilsverklaring als 'startpunt' van een proces
- Hoe *duidelijker, concreter en gedetailleerder*, hoe meer gewicht. Daarnaast *actualisering* van belang
- Ruimte voor persoonlijke afweging door de arts

Schriftelijke wilsverklaring en dementie

- *“Hoewel patiënt vlak voor de levensbeëindiging de ondraaglijkheid van zijn lijden niet meer zelf onder woorden kon brengen, had de arts uit de houding en de reacties van patiënt zeer sterk de indruk gekregen dat patiënt de toestand waarin hij nu verkeerde- die hij voordien als ondraaglijk lijden had omschreven- ook als zodanig ervoer. De arts had zich hierin gesterkt gevoeld nu patiënt noch tijdens de voorbereidende handelingen voor de euthanasie, noch tijdens de daadwerkelijke uitvoerende handeling ook maar enig afwerend gedrag had vertoond. In tegenstelling tot het op heftige wijze uiten van zijn frustraties op de eerdere momenten dat hij had geprobeerd te communiceren en dit mislukte, onderging patiënt deze handelingen juist kalm en gelaten.”*

- *“De arts zag in haar blik dat zij huilde, iets wat zij nooit deed. Zij wees ook steeds naar de kast waar haar wilsverklaring lag. Bij vlagen zij zei: “ Ik wil niet meer, het moet stoppen”.”*

De praktijk

- Wanneer is euthanasie een optie en wanneer kan mijn cliënt het beste zijn of haar wensen vastleggen?
- Kan een patiënt euthanasie eisen?
- Mag een arts euthanasie weigeren?
- Wat kan ik doen als de huisarts niet mee wil gaan in een euthanasieverzoek?
- Wat is de rol / het recht van naasten als het om de wilsverklaring gaat?
- Hoe groot is de kans in de praktijk dat euthanasie bij dementie ook werkelijk mogelijk is?

Conclusies

- De jurisprudentie maakt duidelijk dat ook als niet voldaan is aan de nadere KNMG-normering, er toch van zorgvuldig handelen van de arts sprake kan zijn.
- Een schriftelijke wilsverklaring scheidt voor de arts geen plicht deze wilsverklaring uit te voeren.
- Afgezien naam, handtekening en dagtekening, worden geen formele eisen aan de schriftelijke wilsverklaring gesteld. Op basis van jurisprudentie geldt: hoe *duidelijker, concreter en gedetailleerder*, hoe groter het gewicht. Ook *actualisering* is van belang.
- Kleine aanwijzingen die de wilsverklaring bevestigen/tegenspreken zijn voor de arts (en consulent) van groot belang.